

Beteuterde bestuurders

A.C. Zijderveld¹

Het was een hele schrik voor de bestuurders van Amsterdam en Rotterdam, om te zwijgen over de schok die het politieke volkje in Den Haag onderging! Er gebeurde iets dat ze niet hadden verwacht. In een referendum over de stadsprovincie spraken de burgers van beide steden zich ondubbelzinnig uit. De opdeling van hun stad in een nogal arbitrair aantal stadjes – een bestuurlijke ingreep die nodig zou zijn geweest om de stadsprovincie te realiseren – vonden ze geen goed idee en dus stemden ze overduidelijk 'nee'. Daar keken de stadsbestuurders en de ambtenaren op het ministerie van Binnenlandse Zaken van op. Ze hadden zich genesteld in de idee dat er een kloof tussen de politiek en de burgers zou bestaan en dat het gros van de burgers geen politieke belangstelling meer aan de dag zou leggen. Ze spraken daar publiekelijk hun zorg over uit, maar vonden het heimelijk toch ook wel gemakkelijk. Immers, door deze kloof tussen hen en de passieve burgers zouden ze zelfs de dolste plannen kunnen verwirkelijken – en dat is, ondanks alle (meestal vooral verbale) nadruk op democratie, toch de droom van iedere rechtgeaarde, moderne bestuurder. Die moet immers 'scoren'.

Ook de kranten keken beteuterd. De meeste journalisten vonden dat het nu echt eens tijd werd voor bestuurlijke vernieuwing. Het werd tot vervelens toe herhaald: het bestuurlijk bestel van stroperig Nederland moet worden vernieuwd. Waarom? Wel, we hebben er sedert Thorbecke niets meer aan gedaan en die provincies staan als tussenstructuren een daadkrachtig grootstedelijk beleid in de weg. En zo werden er nog meer redenen verzonnen, maar de journalistiek belangrijkste reden was domweg deze: er zat nieuwsaarde in, omdat het spectaculair was. Dat dan Amsterdam en Rotterdam meteen ook maar

bestuurlijk (en sociologisch!) ontleed moesten worden, gaf de hele operatie nog meer nieuwsaarde. Zo gebeurt er eindelijk weer eens wat in ons gezapige landje!

Zoals bekend richtte de tegenstand vanuit de burgerij zich niet op de stadsprovincie. Het was de opheffing en vervolgens opdeling van hun stad die hen, ondanks de vermeende passiviteit, in actie bracht. En toen deden ze iets heel slims. Ze herinnerden zich dat de meeste stadsbestuurders – raadsleden, wethouders en burgemeesters – zich in het verleden fervente voorstanders van het (correctieve) referendum hadden getoond. Dat immers zou de genoemde kloof verkleinen en de participatie van de burgers vergroten. Dus bereidden de burgers een referendum voor! Een comité werd opgericht, dat het benodigde aantal handtekeningen verzamelde en met de bestuurders tot overeenstemming kwam over de formulering van de vraag en het tijdstip van de volksraadpleging.

Wie zijn oor in de stad te luisteren legde, had al snel door dat het referendum voor de bestuurders op een blamage zou uitlopen. Het was verbazingwekkend, maar die begonnen zich pas vlak voor de datum van het referendum zorgen te maken. Heel lang waren ze van mening dat het wel zo'n vaart niet zou lopen. Ze zeiden dat natuurlijk niet, maar ze vertrouwden domweg op die kloof en die passiviteit.

We weten nu dat met dat referendum in politiek Den Haag, in bestuurlijk Rotterdam en in bestuurlijk Amsterdam de bliksem is ingeslagen. Inderdaad, er was kennelijk een kloof, maar die lag, zo bleek ineens, vooral aan de kant van de bestuurders die een dergelijk echec niet hadden zien aankomen. En die passiviteit? Die was er tot hun verdriet en chagrijn ineens niet.

De bestuurders werden nogal ruw met hun neuzen op hun gebrek aan politiek inzicht gedrukt. Weigen gaven, zoals wethouder Kombrink in Rotterdam ruitertlijk deed, hun politieke verlies toe. De meeste reacties waren een democratie onwaardig. De staatssecretaris mopperde dat ze zich staatsrechtelijk gezien aan een referendum niets gelegen hoefde te laten liggen. Politieke spierballentaal waaraan tot nu toe niemand veel waarde hecht. De meeste stadsbestuurders echter riepen in koor, daarin door diverse journalisten bijgestaan, dat de burgers emotioneel en chauvinistisch hadden gereageerd en dat dit niet gebeurd zou zijn als ze de burgers beter hadden voor- en ingelicht.

Dit is echt een bestuurlijke gotspe! Om redenen van politieke opportuniteit worden de steden Rotterdam en Amsterdam bestuurlijk opgeheven. Vervolgens worden ze ieder in meer dan vijftien gemeentetjes met meer dan vijftien burgemeestertjes en hun wethoudertjes opgedeeld, die samen met de omringende gemeentes natuurlijk nooit een echte Grote Stad vormen. Wel, beweren ze, dat het een stadsprovincie zal worden met meer dan vijfentwintig gemeentes. Je hoeft geen beroepsbestuurder te zijn om aan je bestuurlijke klompen aan te voelen dat dit waanzin is – weer een van die gedrochten van bestuurlijke tekentafelrationaliteit. Wie met deze zogenaamde rationaliteit niet meedoet, wordt dan nietrationeel en emotioneel genoemd! Heel paternalistisch wordt daar nog aan toegevoegd dat het de burgers allemaal beter uitgelegd had moeten worden. En dat terwijl de burgers het uitstekend hadden begrepen – wat laat weliswaar, maar dat kwam omdat

ze maandenlang van de plannen op de bestuurlijke tekentafel onwetend werden gehouden. Over een kloof tussen politiek en burgers gesproken!

De toenmalige voorstanders van het referendum zitten er nu wat beteuterd bij. Niemand van de eindverantwoordelijken trok de conclusies die een democratisch bestuurder uit een dergelijk politiek echec behoort te trekken. Te zamen met hun collega's uit de deelgemeentes zijn de Rotterdamse bestuurders inmiddels op retraite geweest – in een kuuroord ergens in de Ardennen. Gegniffel onder de burgers. Ten onrechte: het snoepreisje wordt door hen via hun belastinggeld betaald en ik vrees dat er weer druk op borden en 'overhead sheets' is gekrabbeld. Over het referendum als middel om de democratie te versterken zullen ze het wel niet meer hebben.

Kortom, een indrukwekkend drama: de burgers toonden aan dat de democratie nog wel degelijk vitaal is; de bestuurders daarentegen bewezen dat dit voor hen een moeilijk te verteren feit is. Het cliché van de kloof en de passiviteit werd ruw aan flarden gescheurd: die kloof wordt veroorzaakt door de bestuurders, en die passiviteit van de burgers is een verzinsel. Misschien moeten de bestuurders dit eerst eens op zich in laten werken, vooraleer ze verder gaan met grootschalige bestuurlijke vernieuwingen?

Noot

- 1. Erasmus Universiteit Rotterdam.